

Edgar F. Gyrin

DISSERTATIO PÆDAGOGICA
DE
ARTE GYMNASTICA,

CUJUS PARTICULAM PRIOREM

CONSENT. AMPLISS. PHILOSOPHOR. ORD. LUND.

EXHIBENT

PRÆSES

ANDR. O. LINDFORS,

PHILOSOPH MAGISTER,

ET

RESPONDENS

PETRUS GRANSTRAND,

SMOLANDI,

IN LYCEO CAROLINO D. VII MAJI MDCCCIII.

LUNDÆ,

LITERIS BERLINGIANIS.

In
SACRAM REGIAM MAJESTATEM
MAGNÆ FIDEI VIRO,
REVERENDISSIMO ET CELEBERRIMO
SAMUELI HEURLIN,
S. S. Theol. Doct. Profess. Reg. Præpos. Territ. Uppvid. Pastor. Parœciæ Åsheda & Soc. Physiogr. Lund. Membro,

Ut Et

VIRO PLURIMUM REVERENDO
JONÆ WETTERLING,
Pastor. Parœciar. Nottebeck & Granhult,

Patronis Optimis.

Voluit animus, beneficiorum memor, hoc modo suæ in Nomina Vestra reverentiæ satisfacere.

Observantissime
PETRUS GRANSTRAND.

Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.

JUVENAL.

I. Quoniam homo e duabus partibus, arctissimo vinculo & societate conjunctis, constat, quarum utraque per se indigens, altera sine alterius auxilio vires suas facultatesque ostendere nequit; bene profecto præcipere mihi videntur, qui monent, corpus & animum simul excercenda esse in labore, ad eamque normam dirigenda, ut possint amicas, in negotiis conficiendis, sibi manus porrigere. Nempe quid hoc turpius dici aut fieri potest, quam hominem, soli animo indulgentem, illique a natura insitos virtutum igniculos excitantem, nihil omnino temporis & diligentiæ, in corpore colendo, ejusque facultatibus augendis, collocare? Quid contra honestius, quid utilius est, quam, cum animo valeas, curare & perficere, ut etiam corpore valere possis? Quamquam in animo, utpote quo nihil homini Deus tribuerit divinius, majorem sane vim & egregiorum facinorum laudem reposi-

 tam

tam cernimus; corporis tamen illiusque partium non parvam cenſemus auctoritatem, quas certe opus eſt valere & vigere, naturales motus & uſus habere. Ut enim nihil dicam de ſenſibus, rerum objectarum nuntiis & interpretibus, qui certe, ad eas percipiendas, idonei eſſe debent; eſt præterea corpus quaſi aliquod animi receptaculum & inſtrumentum, cujus omnes partes aptæ ſint & integræ neceſſe eſt, ut conſilio etiam rationis, in exſequendis negotiis & in labore tolerando, recte obedire poſſint. Neque enim animus, ſi corpus ægrotat, bene gubernabit, nec hoc ipſum animi, magna & præclara jubentis, recte parebit imperio a). In ægro & male affecto corpore, aut in detortis & imminutis membris, atque ad munera vitæ obeunda ineptis, ſi neque tuis, neque alienis cauſis inſervire poſſis; quid tum omnino refert, artes & doctrinas memoria & animo comprehendiſſe, omniumque vel maximarum rerum cognitionem tenere? Itaque accepimus, veteres illum *claudum* appellandum dixiſſe, qui, ſolum animum exercens, corpus ignavia & otio tabeſcere & conſumi patitur. Quibus ita aſſentimur, ut eorum ſegnitiem & inertiam pergraviter caſtigandam cenſeamus, qui, in parvulis educandis, hoc ſolum in officio putent ſibique propo-

po-

a) Il faut que le corps ait de la vigeur pour obéir à l'ame; un bon ſerviteur doit être robuſte. Plus le corps eſt foible, plus il commande; plus il eſt fort, plus il obéit. Emile ou de l'Education par J. J. ROUSSEAU T. I, L. I. p. 43. à Amſterdam 1774.

ponant, ut varias res, ſæpe obſcuras, atque ab intelligentia diſcentium abhorrentes, easdemque non neceſſarias, memoriæ eorum tradant, vel potius inculcent, quique iidem corpus aut parum admodum curent, aut plane negligant. Contra accuratius de educandi arte reputando inveniemus, prima illius ſtudia eo in primis ſpectare debere, ut ſanum & aptum laborumque patiens habeant corpus; præſertim cum, in eo ingenii cultu, qui nimis celeriter ad maturitatem properet, non poſſe eſſe ſuccum diuturnum, jam dudum experientia evictum ſit. Ut enim lumen, cui nimis olei inſtilles, repente exſtinguitur; ita ingenii, cujus infirmitatem præceptis quam plurimis & contortis oneres, acies omnis hebeſcit. Præclarum enim illud: *Leurs défauts du corps & de l'eſprit viennent presque tous de la même cauſe: on les veut faire hommes avant le temps* b). Qua tanta cogitandi agendique perverſitate accidit, ut tempus, opera, labor, in frivolis & inanibus turpiſſime perdantur, vires animi & corporis debilitentur, funeſtiſſimique morbi contrahantur. Hinc parentibus mœror naſcitur, hinc patriæ multorum civium damnum. — Hoc quoque loco notandam putavi mollem illam educationem ſeu indulgentiam, quæ infantiam deliciis ſolvit, nervosque omnes & mentis & corporis frangit. Quid non ille concupiſcet, cujus palatus exquiſitiſſimis epulis inde ab ipſa infantia excitatus & delinitus eſt? Quid roboris & ad labores firmita-

b) Emile Tom. I, L. II p. 222 & 223.

mitatis ille consequetur, qui parvulus in culcita plumea quievit, & in stragulis sericis repsit c)? Quid mali & doloris ille tolerabit, qui intra parietes & veluti in opaco mollitiis adhæsit, nec umquam varium cæli ventique morem perferre consuevit? Sic enim sentio, iners & desidiosum otium, non solum artus solvere & membra malo sanguine implere, sed etiam vires & vigorem animi imminuere & frangere, perpessionemque denique dolorum & laborum efficere difficiliorem. Quod certe in illis adolescentulis videre licet, qui nimia & perversa parentum indulgentia, quæ ab imperitis humanitas vocatur, ab omnibus laboribus & periculis prohibiti otiosam & mollitiis diffluentem infantiam degerunt: quorum quidem imbecillitatem & ignaviam si cum aliorum vigore & in laboribus fortitudine, qui mala & pericula a primis annis pati & superare didicerunt, comparaveris, tantum profecto, sive animi, sive corporis conformationem respexeris, interesse videbis, ut vix dicendum sit. Quo in genere multo melius res suas instituerunt majores nostri, qui, nihil turpius aut nequius effeminato viro judicantes, liberos suos inde a primo ortu ex domuum penetralibus in liberum cælum & aërem eductos, ad dolorum patientiam & mala, quibus multis & variis fortuna humana obnoxia est, perferenda toleranter obdurescere voluerunt. Quorum vitam

c) Joh. Lockes Tankar och Anmärkningar angående Ungdomens upfostring Öfv. Stockh. 1709. §. 23. p. 26. 8:o.

vitam & facta animo ac memoria repetentes, non ſatis mirari poſſumus tum robur corporis & firmitatem, tum conſtantiam animi & fortitudinem; quibus quantum nepotes ſuos ac poſteros praſtiterint, pudeat ſane memorare. Homines enim poſtquam vino ciboque ſe ingurgitare, otio & luxuria diffluere, munditiis urbanis ſe exercere, & corporis exercitationes negligere, ac pro nihilo putare cœperunt; tum demum priſtinum illud & naturale roboris & valetudinis præſidium, plerumque in ſocordiam & ignaviam, magnâmque vim morborum, quorum vel ipſum nomen antiquitus inauditum fuit, ſenſim & pedetentim abiit. Quorum malorum cauſam & originem ſi quis in ipſa natura, quaſi ſua ſponte a virtute degeneraſſet, quærendam putaret, hunc certe non ſine riſu dimittimus. Omnis enim culpa in nosmet ipſos, qui maximas virtutes aut corrumpimus, aut certe dormire ſinimus, conferenda eſt. Summe itaque in eo elaborandum erit, ut priſtina & naturalis generis humani virtus revocetur, aut, ſi hoc in ejusmodi vitæ & morum civilium conſuetudine nimis magnum & difficile videatur, ne tandem tota ad inertiam & voluptatem corporis peſſumdetur. Quid enim homine indignius, quid turpius, quid denique ad officiorum moderationem hoc pernicioſius eſſe poteſt, quam animum in moleſtiis anxium, & in timore humilem, & ad labôres mollem gerere d)?

Qui-

d) Celui d'entre nous, qui ſait le mieux ſupporter les biens & les maux de cette vie, eſt le mieux élevé. Emi-

Quibus igitur inter ſe collatis, &, ut par eſt, perpenſis, clariſſimum omnibus erit, nos hunc perfectum hominem ſtatuere, qualis eſt nobis animo fingendus, in quo omnes & mentis & corporis vires, aptæ inter ſe & convenientes, atque ad unum ſpectantes exitum, quaſi harmoniam quandam efficiant e). Quæ ſi efficietur, minime negligendum eſt corpus, quippe quod in vires animi tantum imperii & poteſtatis habet, ut bonus illius habitus agitationem mentis ac ſollertiam incitet & acuat, ægrotatio contra & imbecillitas omnes animi motus retardet atque corrumpat f). Hoc enim probe tenendum eſt, (quod etſi prius dictum eſt, dicendum tamen eſt ſæpius,) omnia in nobis claudicare, niſi

le Tom. I. L. I. p. 13. — Vereinigen wir in Gedanken die Kŏrperlichen Vollkommenheiten des Naturmenſchen mit der Geiſteskultur des verfeinerten Erdbewohners: ſo erblicken wir das ſchŏnſte Ideal unſerer Gattung ein Ideal, bey deſſen Anblick unſer Herz ſtărker ſchlăgt. Gymnaſtik für die Jugend. Enthaltend eine praktiſche Anweiſung zu Leibesübungen von Gutsmuths. Schnepf. 1793. Erſt. Abſch. 5:ter Abth. pag. 191 & 192.

e) Le grand ſecret de l'éducation eſt de faire, que les exercices du corps & ceux de l'eſprit ſervent toujours de délasſement les uns aux autres. Emile T. II. L. III. p. 96.

f) Loin que la véritable raiſon de l'homme ſe forme indépendamment du corps, c'eſt la bonne conſtitution du corps, qui rend les opérations de l'eſprit faciles & ſûres. Emile Tom. I. L. II. p. 220.

nisi corpus sanum, firmum & aptum fuerit. Cum vero multa & gravia, quæ bonam corporis valetudinem & firmitatem pararent & augerent, a Medicis notata & præcepta sint; tum equidem nescio, an ulla alia ars, præter hanc Gymnasticam, quæ in motu & exercitatione corporis totum suum campum habet & locum, aut utilior sit, aut magis necessaria. Cujus usus varius & multiplex in primis & optime, in parvulis educandis, se ostendit, quorum omnes corporis partes, molles adhuc & teneræ, & ad quamcunque formam flexibiles, non alia re magis, quam movendo & exercendo, ad justam magnitudinem firmitatemque adolescere, & apte conformari possint. Sive enim bona valetudo & habitus quæritur, sive firmitas & nervositas corporis, cum agilitate & velocitate; aut omnino nulla ars est, aut hæc sola in exercendo posita, per quam summa ea bona consequamur & tueamur. Quorum bonorum, præterquam quod ad perfecti hominis exemplum pertinent, tanta est in vita vulgari ad munera exsequenda utilitas & necessitas, ut, qui ea desiderent, inepti omnino & infelices sint judicandi, quid quod, vel permultis temporibus, in ipsius vitæ periculum & discrimen incidant. Sin autem eximia corporis pulchritudo quæritur, quæ constat in apta membrorum figura & temperantia, cum coloris quadam suavitate; quis est qui nesciat, quantum exercendi ratio, ad partes omnes quodam lepore consentientes efficiendas, & lineamenta oris flore & colore ornanda valeat;

quæ certe omnia alia in hac re ſpinoſa & ſubtilia inventa longe ſuperat. Ut vero ad illa ſumma veniamus, mirum eſt, ut pulchritudo mentis, ejusque comites, conſtantia, fortitudo cum firmitate & ſtabilitate, omnes denique animi virtutes motu & exercitatione corporis foveantur, alantur & augeantur. Hanc enim in laboribus & periculis vim eſſe ſentio, ut animus ad mala, quæ nec vitari, nec averti humanis viribus poſſint, perferenda toleranter, & quantum fieri poſſit, obſiſtendum dolori acrior & fortior evadat. His de univerſa vi & laude artis Gymnaſticæ breviter dictis, nonnulla, cum ad ipſa exercendi genera perventum fuerit, ſtrictim attingam. Neque, credo, ullus dubitationi locus. Artem enim Gymnaſticam, ad perfectum hominem fingendum, & optimum virium humanarum concentum efficiendum, perquam utilem eſſe ac prorſus neceſſariam, antiquitus creditum fuit, nec recentius negatum eſt g). Quibus de cauſis, magnopere hoc dolendum mihi videtur, laudatam artem a noſtris hominibus, noſtrisque temporibus ita neglectam eſſe, ut potius in contemtum, quam oblivionem abiiſſe videatur. Cui rei hoc ipſum claro erit documento, quod nihil omnino temporis & inſtitutionis, in Scholis & Gymnaſiis, parum autem in Academiis, in hac arte tradenda, adhibetur, cum tamen, præter hæc bonarum

g) Cfr. Plato. de rep. L. III. T. II. p. 403 ſeqq. ubi multa de præſtantia & utilitate Gymnaſtices divinitus disputata invenies. Gutsmuths l. c. p. 188—259.

narum artium seminaria, non alius mihi aptior locus videtur, ubi, summa cum felicitate & utilitate, exercitationes corporis suscipi possint. Utcumque autem hæc existimata erunt, juvabit tamen nonnulla de hac arte commentari. Qui vero perfectum opus a me desiderat, is neque scientiæ & ingenii mei mediocritatem, nec rei magnitudinem satis perspicit.

II. Jam, quid de hac arte veteres senserint, paucis ostendere lubet: a quibus, in primis vero a Græcis & Romanis, ita celebrata fuit, ut nemo satis illis, quæ studia libero digna spectant, eruditus haberetur, quin ea omnia, quæ ad ludos Gymnicos pertinerent, probe scienterque didicerit. Præcipuus tamen & primus apud illos, ut omnino apud antiquos populos, artis Gymnasticæ finis & fructus belli gloriam spectavit, eoque potissimum consilio illa exculta fuit & adolescentibus commendata, quo magis ad militares operas, ad jaculorum & sagittarum missiones, ad venationes viribus & arte valerent h). Scilicet hoc antiquis hominibus fuit bellandi genus, ut res militaris magis viribus & velocitate corporis, quam virtute animi, procederet, quippe quæ in concursu prœlii abiret a consilio ad vires vimque pugnantium. Unde ars Gymnastica, quam *Militarem* vocant, natales suos duxit.

 Deinde

h) Plutarchus περι παιδωναγωγης, seu de puerorum institutione, Cap. 10. cfr. Sallust. Bell. Jug. C. 6.

Deinde vero, comperto, quantum ad corpus firmandum & roborandum, exercitatio & motus valeret, finis illius a belli utilitate ad valetudinis curam abiit. Et sic orta est ars Gymnastica *Medicinalis*, quæ, usque a remotissima antiquitate, & quidem a tempore Herodici, qui Hippocrati fere æqualis fuit i), præstantissimam medicinæ partem constituit, quæ non solum in iis, quæ corpori & valetudini damno forent, avertendis, sed etiam in jam affectis corporibus curandis & reficiendis versata, magnam sibi, ex medendi virtute, laudem & admirationem peperit k). Quibus duobus generibus tertium *Athleticæ* addi potest, quæ ludos illos solennes & celeberrimos, in Numina institutos, dies festivitatis & lætitiæ plenissimos, spectavit. Quorum ludorum quattuor genera apud Græcos comperio, ex loco aut institutore Olympici, Pythii, Isthmii, Nemeæi dicti, quibus nihil est apud scriptores celebratius l). Quare etiam maxima & magnificentissima publice privatimque, in omnibus nobilioribus urbibus, exstructa fuerunt Gymnasia, quæ eadem apud Romanos Palæstræ dicta sunt, in quibus & adolescentes & viri, variis in studiis, quæcunque

i) Hieronym. Mercurialis de Arte Gymnastica. L. I. c 5. Venetiis 1573. Cfr. Plato. l. c.

k) Hieronym. Mercurialis L. I. C. III. Chirurgisk och Medicinsk Gymnastik af Tissot. Öfv. Stockh. 1797. 8.o. Inledning.

l) Polydor. Vergilius de rerum inventoribus. L. II. C. III.

cunque ipsi cuperent, in luctando, saliendo, currendo, in disco, jaculatione, Gymnastis praeeuntibus, roboris, velocitatis & valetudinis gratia, se exercuerunt m). Ad quae loca convenerunt tum Athletae, qui ibi se exercebant, ut in publicis ludis seu in sacris certaminibus possent & populum delectare, & victoria praemiisque propositis potiri, tum adolescentes, qui vel militaris disciplinae & fortitudinis, vel sanitatis tuendae & boni habitus comparandi gratia, exercitationum generibus incumbebant, tum denique Philosophi, Rhetores & alii literarum studiosi, qui ibi legebant, colloquebantur, inter seque disputabant n). Quae corporis exercitia quanti fecerit antiquitas, vel maxime ex hoc testimonio Platonis, viri omni ingenii & eruditionis laude praestantissimi, constare putaverim, qui, in suo de rep. Dialogo, disertis verbis affirmare ausus est, eam remp. haud optimis auspiciis institutam aut administratam esse, in qua ars Gymnastica desideraretur o). Sic etiam illi judicantes, qui Graeciae formam rerum publicarum dederunt, corpora juvenum laboriosis exercitationibus firmari voluerunt, quod Spartiatae, teste Cicerone p), etiam in feminas transtulerunt, quae nostris in urbibus mollissimo cultu parietum umbris occuluntur, nec levis-

m) H. Mercurialis l. c. L. I. C. 7.

n) H. Mercurialis l. c. Cfr, Cicero de Oratore, L. II C. 5.

o) Plato l. c.

p) Quaest. Tusc. L. II, p. 1124. b. Edit. Schrev. 4:to.

leviſſimam quidem venti & tempeſtatis injuriam ſine incommodo ferre poſſunt. Neque vero hæc ars ſolummodo apud Græcos & Romanos in honore fuit, ſed etiam inter majores noſtros, a quibus permulta prudenter & cogitata & facta ſunt, haud mediocriter viguit q). Non enim ſe luxui aut inertiæ corrumpendam dare, ſed equitare, jaculari, lucta cum æqualibus certare, mos juventutis & ludus fuit. Singulas autem exercendi rationes ut inveſtigarem & percenſerem, quamquam animus, antiqui moris amantiſſimus, inclinaret, vetat tamen operis finis & ratio. Nonnulla tamen tum ex Græcorum & Romanorum, tum etiam ex majorum more, paſſim, uti quæque memoria digna videantur, afferre placebit.

III. Gymnaſtica igitur, de qua hic quærimus, in iis omnibus exercitationibus, quæ ad corporis membra apte conformanda & firmanda, ad naturales motus uſusque levandos pertineant, verſatur. Cum vero aliæ exercitationes, in communi quodam uſu & facultate poſitæ cernantur, quarum ad inventionem homines ſolo naturæ ductu, nullis artis præceptis cognitis, aut doctoribus adhibitis, perveniant; aliæ contra arte & ratione concluſæ, callidis & peritis hominibus inventionem, aut certe perfectionem, debeant, factum eſt, ut, quæ non niſi in illis verſatur, *Gymnaſtica Naturalis*, quæ

q) Loccenii Antiquitat. Sueo Gothicarum L. III. C. III. p. 139 ſeqq Edit. II:da.

quæ autem in his *Artificiosa* appellaretur. Scilicet Gymnasticam & Musicam ejusmodi esse, quæ una cum hominibus quasi nascantur, quæque inter omnes feros & barbaros populos locum & sedem habeant, is facile videbit, qui historiam hominis, per varias suas ætates & conditiones, persecutus fuerit. De Gymnastica quidem, quoniam de ea quærimus, satis testatur experientia. Infantes enim & in primis pueri, modo bonæ fuerint corporis & animi valetudinis, ambulando, currendo, saliendo, equitando, mirum in modum delectantur. In quibus omnibus non quæritur utilitas quædam necessaria, sed animi libera delectatio. Videmus, ut non conquiescere infantes possint; cum vero paullulum processerint, lusionibus vel laboriosis delectantur, ut ne verberibus quidem deterreri possint: eaque cupiditas aliquid semper agendi laudanda magis est, quam vituperanda: adolescit una cum ætatibus, & majora negotia consectatur. Et hæc fuit prima artis origo. Progressu vero temporis, hæ ipsæ corporis exercitationes, quæ vulgari quodam more & ratione instituuntur, partim ad artem & præcepta revocatæ sunt, partim novæ & plures his adjunctæ, quibus melius id, quod volebant, ut corpus firmum & agile redderetur, consequi liceret. Neque enim ambiguum videtur, quæ homines in exercendo sua sponte faciant, hæc posse multis augeri rationibus, variis modis perfici, in artem redigi, & sic magis ad eam, quam quærimus corporis firmitatem & agilitatem parandam, apta reddi

di & idonea. Quo facto, Gymnaſtica Artificioſa nata & alta eſt r). Quare ille, cui educandi cura mandata erit, his exercitiis ſemper intereſſe debet, non ſolum ut pericula (quid enim a periculis immune?) graviora & vitæ noxia propulſet, ſed etiam ut artis præceptis, ad cognoſcendum neceſſariis, ſuo exemplo melius citiusque diſcipulos imbuat & erudiat. Neque eorum auctoritate moveor, qui dicunt, liberos in corpore exercendo ſolam naturam, utpote optimam magiſtram & ducem ſequi debere, nihilque omnino artificio & præceptis dandum. Hoc enim ut multimodis periculoſum, ita certe parum ad id, quod volumus, accommodatum mihi videtur.

IV. Hisce itaque expeditis, nonnulla eorum, quæ, communi omnium conſenſu, huic arti relicta ſunt, quæque, noſtris temporibus accommodata, facile & ſine magno multoque apparatu inſtitui poſſunt, Lectorum judicio ſubjicere lubet. Ut autem ceteris corporis exercendi generibus, ſimplicitate & uſu, hominibus naturaliter inſito, antecedit, ita loco mihi prima erit

Ambulatio. De qua hoc diligenter cavendum eſt, ne pueri in greſſu aliquas depravitates ſuſcipiant, quæ poſtea aut numquam, aut certe difficillimo

r) Niemeyers Grundſætninger for Opdragelſe og Underviisning. Ofv. af Guldberg, Köpenh. 1800. 1 D. p. 47.

ficillimo negotio, corrigi possunt, & ne incessum sibi contra naturam fingant, quod qui faciunt, continuo indicant, non adesse constantiam, eorumque, quibuscum sunt, risum & nauseam movent. Cui tamen rei, de qua multa apud Gutsmuths s), diutius immorari, nec locus, nec animus est. Alium enim, longe alium ex ambulatione fructum quærimus. Tenet enim modicum corporis motum & exercitationem, quæ omnibus fere omnium hominum ætatibus omnibusque anni temporibus convenit. *Si ullum*, inquit H. Mercurialis, *est exercitationis genus, quod illis, qui sanitati operam navant, maxime quærendum sit, quodque ceteris quibuscunque frequentius, a cunctis fere hominibus, omnique tempore exerceatur, unam procul dubio deambulationem esse, nemo negabit* t). Clarissimi omnis memoriæ Medici una quasi mente & voce consentiunt, modici motus & exercitationis hanc vim & rationem esse, ut celeritatem sanguinis augeant, eumque per venas, in omnes partes corporis, diffundant, concoctionem cibi potionisque & detractionem alimenti, tum quæ in sensus cadit, tum quæ oculis cerni nequit, levent & adjuvent, omnia denique corpori & valetudini inutilia aut noxia, ventilabri instar, quod paleas & spicas inanes flatu propellit, purum autem fructum separat & accumulat, solvant, moveant & per

 meatus

s) L. c. p. 470.

t) L. c. L. V. C. XI.

meatus ſudoris e corpore eliciant u). In quibus valetudo bona tota ſita eſt. Quid igitur abſurdius, aut, ut verius dicam, quid magis impium a parentibus fieri poteſt, quam infantes cubiculis & intimis domuum receſſibus occultos & incluſos tenere, omnesque in campos ambulandi excurſiones, quaſi rem ipſis funeſtiſſimam, juſſis & flagellis cohibere. Si enim validos eos & ſalvos eſſe volumus, potius primo ortu, ſi per tempeſtatem licet, ex cubiculis & intimis domuum penetralibus educendi ſunt in lucem, in ſolem, in purum & tenuem aërem, cujus fructus ad vitam ſuſtentandam & vires reficiendas uberrimus percipiatur. Quemadmodum enim herbæ in agro lætiores, quam ſub tecto vigent, ita infantes aperto cælo apertoque vento commiſſi, vegetiores & validiores, quam intra parietes, in lectulo hærentes, adoleſcunt v). Quo autem ambulatio ad corpus movendum ac recreandum melius & firmius poſſit, non ſemper in planitie camporum inambulemus, ſed

u) GUTSMUTHS l. c. p. 201. ſeqq. De tranſpiratione inſenſibili, ejusque uſu & ratione copioſe explicat N. ROSÉN in Compendio Anatom. pp. 226 & 227. Stockh. 1738.

v) Quantum hoc etiam ad oculorum aciem valeat, præclare oſtendit HUFELAND in libello ſuo, qui inſcribitur: Råd til Föräldrar, rörande de vigtigaſte punkter af Barns phyſiſka upfoſtran. Öfv. Stockh. 1799. p. 26.

ſed ſæpius, Demoſthenis exemplum ſequentes, adſcenſu & deſcenſu ingrediamur arduo, interdum longiora conficientes itinera. Quibus itineribus ſi interſit prudens & peritus magiſter, puerorum animos, ſuavibus colloquiis inſtituendis, omnibusque rebus, quæcumque occurrerint, novis & inauditis explicandis, erudire & inſtruere poterit.

Grallis incedere, non ſolum ad firmum & habilem in librando, ad motusque levem corporis ſtatum; ſed etiam variis locis & temporibus ad multa vulgaris vitæ commoda, pertinere exiſtimamus. Grallæ autem conſtant duabus perticis, furculas habentibus, quibus nituntur, qui iis incedunt. De quibus C. P. Funke ita: *In einigen heisſen Ländern, läuft Jung und Alt, (wie ein berümhter Schriftſteller* (x) *ſagt) auf Stelzen über den brennende Sand ſicher und ohne Empfindung her, und ſezt über Graben und Bäche. Der Stelzengeher kann auf Reiſen ſich manchen Umweg erſparen, indem er mit ſeinen kunſtlich erhöteten Beinen flache Wasſer und Moräſte nicht ſcheuen darf. Auch komt man auf Stelzen geſchwinder fort, da man mit denſelben grösſere Schritte machen kann, und die Beine, durch die mitwirkende kraft der Arme, unterſtüzt verden* y).

 Soleis

x) Frank.

y) Allgemeines Lehrbuch für Burgerſchulen. 2 Band. p. 79 & 80 Berlin 1796.

Soleis ligneis ferro inductis incedere, præ omnibus exercendi generibus ſingulari & fere innumera utilitatum præſtantia ſe commendat. Hoc enim non minus ad totius corporis figuram, agilitatem, firmitatem, frigoris denique & vehementioris venti patientiam, quam ad liberam & honeſtiſſimam animi oblectationem excellentem vim habere, nemo, qui aut ipſam artem noverit, aut pueros viderit, cum ſe in glacie exercerent, negabit. Et cum aliquis ludus ſit pueris concedendus, quis hoc aptior eſſe poteſt, qui, ab honeſtatis actionibus non alienus, magnam præbeat utilitatis copiam. Præclarum enim Horatii illud:

Nimirum ſapere eſt abjectis utile nugis
Et tempeſtivum pueris concedere ludum z).

Quod exercendi genus (utpote noſtris hominibus, qui ſub ſeptemtrione, in magna aquarum multitudine, degunt, cum primis accommodatum) apud majores, quibus ex eo nomen *Skridfinnar* tributum, maximo in uſu & honore fuit, ut in bello hoſtem celeritate pedum perſequerentur, & in pace feris per nives inſidiarentur a).

z) Epiſt. L. II. E. 2. v. 141 & 142.

a) Olaus Magnus L. I. C. 5. Adamus Bremensis Hiſt. Eccleſ. C. 231.

duos annos, salvis privilegiis, ab Academia abesse, & ex iis, qui eam frequentabant, plurimi paupertate laborarent, atque adeo aliis ad litterarum elegantiam instituendis alimentum sibi parare cogerentur, eandem paragraphum Rex clementissimus ita explicavit, ut, si quis rerum, quæ ad usum vitæ pertinerent, inopia premeretur, ille, testimonio Patroni de honesta vivendi ratione prolato, Consistorii Academici Protectoriale acciperet, ex quo, adhuc biennium ab Academia abesse liceret 11).

Lætæ jam & tranquillæ Musæ per viginti & quod excurrerat, annos ad litora ultimæ Thules habitaverant & multos suarum deliciarum cupidos ad se allexerant, cum subito belli rumore, tamquam ictu fulminis leviter attrectatæ, magnum sibi metum & horrorem injectum sentirent. Fama enim exiit, Eis & omnibus Sveciæ incolis bellum parari a Danis, quibus, maximis apparatibus factis, jam in animo erat, hostilem in modum Sveciam visere. Itaque ut proxime quisque Sinui Codano habitavit, ita maxime timuit, ne cum bonis vitam quoque perderet. Imprimis vero Professores & Cancellarius Academiæ Carolinæ solliciti fuerunt, quomodo res ejus mobiles, easdemque pretiosissimas, reponerent atque conservarent. Qua autem sollicitudine Rex serenissimus eos ita liberavit, ut omnia Academiæ Acta & litteras, pecunias & res naturales Calmariam, pretiosiores vero libros, arcis inclu-

11) Litt. Reg. d. 17 Maji.

clusos, Wexioniam mitti juberet 12). Jusso quoque obtemperatum est, sed paullo ante, quam res inclusæ mitterentur, lætus nuncius venit, Danos cum Svecis pacem constituisse 13).

1744 Magna hoc tempore fuit copia eorum, qui, cum litteras discendi caussa ad Academiam venissent, neque tamen posse, neque velle in iisdem proficere putarentur. Per litteras ergo ea, qua fas erat, modestia Cancellarii Academiarum nostrarum a Rege enixe petierunt, ut, quæ de ratione in Scholis, Gymnasiis & Academiis, litteras discendi aut tradendi caussa præcepta fuissent, eadem, additis quibusdam regulis, omnibus Episcopis Scholarumque & Gymnasiorum Inspectoribus ad exsequendum, iterum proponerentur. Voluerunt autem Cancellarii, primum ut, quibus rei Scholasticæ & Academicæ cura tradita fuisset, præcepta sextæ paragraphi ejus Edicti, quod in normam Scholarum, anno 1724, promulgatum fuerat, diligenter tenerent; deinde ut, cum litterarum studiosus ad Academiam venisset, & ex capite IX & parag. IX constitutionum Academicarum, a Decano examen institueretur, id in Academia per aliquas horas publice fieret, in quo, si examinandus ea, quæ in Scholis aut Gymnasiis traduntur, mente & memoria nondum comprehendisse videretur, statim ad eum locum, unde venerat, aut ad aliud

12) Litt. Reg. d. 27 Sept.

13) Prot. d. 24 Febr. § 32; a. 1744.

aliud vitæ genus dimitteretur; tum ut examina Theologica, Stili, & Rigorosa, præsente Rectore Magnifico, Facultate philosophica & tota Corona studiosorum, instituerentur. Octavo autem die, in tabula nigra, ante indicaretur, quam quis examen subiret Rigorosum, quod ab hora VIII ad XII ante, & a II ad IV post meridiem fieret, omnibus & quæstionibus & responsis fideliter litteris mandatis. Die vero postero, quam examen habitum fuit, Philosophica Fatultas conveniret, de examinatis judicaturi. Ex iis autem, quæ supra commemoravimus, quid & quantum in posterum pro lege fuerit, ex protocollis, litterisque Regiis & Cancellarii, quas vidimus, non satis patet 14).

Pastore ordinario jam caruerunt ecclesiæ Ståfje & Lackalånge, quarum cura pastoralis Professorum cuidam in Facultate Philosophica injuncta fuerat, sed hoc tempore nonnulli exstiterunt, qui hoc munus a Professoribus separatum vellent. Commendatione autem Illustrissimi Cancellarii, jussit Rex clementissimus eis, cum vacarent, semper præfici quendam Philosophiæ Professorem. Qui autem præfectus erat, ille de Præbenda sua, si qua utebatur, decederet, cujus annuus reditus cuidam ex Philosophiæ Adjunctis pro mercede foret. Qui vero reditus, si minoris pretii quam centum thalerorum monetæ argenteæ æstimaretur; ex X thale-

14) Litt. Cancellariorum CARL GYLLENBORG, O. CEDERSTRÖM & JOH. GYLLENBORG, Holmiæ d. 4 April.

thaleris imperialibus, qui olim ſalarium Præpoſiti Convictorii, jam ſingulo anno reſervabantur, tantum ſumeretur, quantum ad eam ſummam pecuniæ conficiendam ſufficeret 15).

Fuit hoc tempore in Conſiſtorio Academico aliqua diſſenſio inter Procancellarium & Rectorem Magnificum de voto deciſivo, quod Hic ex capite VI & § III Conſtit. Acad. ſuum eſſe voluit; quam litem Summus Imperans ita compoſuit, ut Procancellarius, qui ſemper in Conſiſtorio, cum de vacuis Profeſſorum muneribus ageretur, adeſſet, ex privilegiis Acad. Carol. §§ I & IX votum deciſivum, quoniam vicibus Cancellarii fungebatur, faceret 16).

Quod ſi Conſiſtorii Academici de re quadam ſententia deſideraretur, Rex aut Magiſtratus, qui illam deſiderabant, non Protocolli ſolum, quo tenebantur vota & conſultatio Profeſſorum, ſed ipſius quoque ſeutentiæ, plurimorum Profeſſorum votis nixæ, participes fierent, ut illi, qui Conſiſtorii facto de re judicio non contentus eſſet, ipſum judicium, non protocollum legendum traderetur 17).

Multis jam annis Academia Carolina non acceperat id genus tributi, quod ex prædiis, in Præfectura Malmöhus & Chriſtianſtad ſitis, quæ Decumas Epiſcopales & Scholaſticas pendunt, Academiæ nomine Ar-

15) Reg. Litt. d. 4 Decembr.

16) Reg. Litt. d. 12 Junii.

17) Litt. Reg. d. 24 Octobr.

Arrhæ ſtramenti & decumarum (Halmſtådja och Tiondeſtådja) ſolveretur, cum tamen aliquando, ex edicto Regio d. 26 Nov. a. 1692, ſeptimo quoque anno ad ædificia Academiæ aut exſtruenda, aut reficienda, collatum fuiſſet. Per litteras autem Rex decidit atque conſtituit, quæ ſolverent & quæ immunia eſſent, juſſitque, ſi id tributum in ærario Provinciali depoſitum fuiſſet, Carolinæ rependi 18).

Refectum quoque fuit & cœnaculum, quod nunc temporis gladiatorium dicitur, ut exercitia digladiandi ibi haberentur, & conclavia, quibus Bibliotheca Academica aſſervabatur 19). Aucta vero fuit Bibliotheca multitudine librorum, imprimis qui juris ſcientiam ſpectarent, quorum nomina, ſi quis cognoſcere cupiat, citata loca videat 20). Jubente jam Cancellario, in Conſiſtorio decretum fuit, ut villa Lundenſis muro, lapidibus exſtructo, circumdaretur, & qui clivuli & cavernulæ in ea eſſent, complanarentur, lapidesque, qui ibi effodiebantur, ad muros circa eam conficiendos, adhiberentur 21). Et hoc anno muri, ad orientem & occidentem vergentes, inſtructi fuerunt 22).

18) Reg. Litt. d. 18 Julii.

19) Prot. d. 26 Jan. § 4. d. 2 Febr. §§ 32 & 33. d. 12 Martii § 4.

20) Canc. Litt. d. 1 Jun. & 24 Aug. Prot. d. 29 Febr. § 13, d. 12 Martii § 5.

21) Prot. d. 8 Junii § 5, p. 440, & d. 12 Jun. § 1, p. 456.

22) Prot. d. 9 Oct. § 25, p. 791.

Duo hoc anno festa præ ceteris Carolinæ solemnia fuerunt; alterum die III Maji, qui natalis erat Principis Hereditarii, ADOLPHI FRIDERICI, quem Juris Adj. LAUR. COLLING, & litterarum Studiosus PETR. SCHÆY JOHANSSON panegyricis orationibus celebrarent 23); alterum, sed magis festum lætumque die XVI Julii. Recensuerat enim ipse Princeps augustissimus ADOLPHUS FRIDERICUS nonnullas quæ in Scania erant, legiones & Malmogiam die XII Julii venerat. Unde cum die XVI profectus esset, Lundam, hora circiter II p. m. venit, ubi Senatus Academicus & Urbicus, Oppidani, Agricolæ, Pedites Equitesque lætis clamoribus & sonitu Bombardarum Eum excipientes, ad hospitium, ædes cel. Professoris HARMENS, comitati sunt. In quibus, quoniam petentibus ad se aditum dedit, cum paullulum esset commoratus, hora quinta, nobilissimorum amplissimorumque hominum corona stipatus, ad Auditorium, omni ratione vestitum atque exornatum, Se contendit. Cum jam quisque suum occupasset locum, Rector Magnificus in Cathedram adscendit, & panegyrica oratione meritissimas devotissimasque egit gratias, quod Carolinam adire, visere & salutare non dedignatus erat. Cum autem peroratum esset, Princeps augustissimus Consistorium, Bibliothecam, Museum rerum naturalium conspexit & instrumentorum machinarumque, in quo cel. Professor HARMENS Antliæ Pneumaticæ experimenta instituit. Viso tandem Templo, & pre;

23) Progr. AMBR. WESTRING, d. 11 Maji.

precibus ibi verſpertinis recitatis, ſapud Epiſcopum & Procancellarium HENRICUM BENZELIUM cœnatum ivit. Poſtero die, hora ix a. m. Holmiam repetiit 24).

Promotio autem Doctoralis in Medica Facultate, menſe Julii, dieque xxx peracta eſt, cum Medic. Licent. MARTINUS REEF, Norcopenſis, Medicinæ Doctor crearetur 25).

Cancellario interroganti, utrum Ille, an Conſiſtorium Academicum tres ad vacuum Bibliothecarii munus idoneos viros commendaret atque proponeret, Rex reſpondit, ſemper, ut Upſaliæ fieri ſolitum fuit, ad Bibliothecarii munus aptos Illum commendaturum, & etiam vice Bibliothecarium atque Amanuenſem conſtiturum eſſe 26). 1745

Illam pecuniam, quæ titulo pecuniæ cereorum (Vaxljusmedel) ſoluta fuerat, Academia a multis Eccleſiis, in Præfecturis, Malmöhus, Chriſtianſtad, Carlscrona, Halmſtad & Götheborg ſitis, jam diu non obtinuerat, ſed Cancellario rem apud Regem commendante, eam pecuniam Academiæ, idque ante diem xv Julii, ſingulo anno, ſolvi juſſum fuit 27).

24) Prot. d. 18 Julii § 11, p. 536.

25) Progr. G. HARMENS, d. xxix Julii.

26) Reg. Litt. d. 24 Apr.

27) Reg. Litt. d. 8 Nov.

Magnam & egregiam nummorum copiam vidua FLORENTINA STOBÆA morte mariti, Professoris & Archiatri KILIAN STOBÆI, acceperat, & eam ad emendum Academiæ obtulerat. Atque emtio ea conditione facta est, ut pro ea ducenti thaleri monetæ argenteæ singulo, quoad viveret, anno illi solveretur. Fuit hæc emendi ratio Academiæ lucrosa, utpote cum constet, istud museum nummorum æstimatum fuisse ducentis thaleris imperialibus, & anno ad finem vergente, mortuam esse viduam, ut pro hoc Numophylacio ducenti thaleri monetæ argenteæ semel tantum soluti sint 28).

Consistorio Academico tres viros ad vacuum munus propositur, id voluit Cancellarius tenendum esse, ut quo quis plura tulisset suffragia, eo priorem locum haberet. Si suffragia essent paria, ille, qui dignitate primus erat, primus proponeretur. Sin essent eadem dignitate, ille tamen primus nominaretur, qui muneri suo diutius præfuerat. Quod si pro Magistris Docentibus æque multi suffragati fuerant, ille, qui simili munere petito, antea commendatus fuerat, primus proponeretur. Quod Cancellarii institutum, Regiis litteris, die 6 Octob. anno proxime sequenti datis, sanctum fuit 29).

In Consistorio jam decretum fuit, ut, qui Professoris muneri diutius præfuerat, ille, quod sibi ma-

28) Litt. Reg. d. 7 Maji. Litt. Canc. d. 4 Oct. & Prot. d. 13 Martii § 11, p. 55.

29) Litt. Canc. d. 20 Dec.

maxime placeret, auditorium ad prælectiones suas habendas, eligeret 30). Quæ autem sunt Professorum in Templo Cathedrali subsellia, illa, ut Upsaliæ factum est, panno rubri coloris amicirentur 31). Ex protocollo vero, quod anno 1746, die 7 mensis Maji, § 16. p. 325, conscripto, constat ea non Academiæ sed Rectoris Magnifici sumtu amicta fuisse.

Multa hoc tempore de horto Botanico, de 1746
domo aut plantis fovendis aut viridario conservando idonea, de Theatro Anatomico & Equitandi Schola exædificanda differebantur; hoc autem anno ædificari non cœptum est, sed earum ædium pictura linearis, sive designatio a primo Intendente von HORLEMAN delineata & Regi probata est. Præterea Olitor ADAM FAST, qui horti curam gereret, a Cancellario his conditionibus constitutus est, ut ei, præter gratuitum domicilium & duos, ad labores in horto Botanico perficiendos, famulos, qui Academiæ impensa alerentur, tricenti thaleri monetæ argenteæ, annuæ mercedis loco darentur 32).

Bibliotheca vero Academica incrementum jam inde cepit, quod ille, qui Cancellarii a litteris erat, JOHANNES ANDR. KLINTIN copia Regiorum Edictorum & Rescriptorum, quæ inde ab initio anni 1719 ad finem 1743 evulgata erant, Aca-

de-

30) Prot. d. 12 Febr. § 16, p. 22.

31) Prot. d. 17 Sept. § 4, p. 191.

32) Prot. d. 2 Oct. § 2, p. 202.

demiam donabat, pollicitus ſe ea, quæ ab anno 1660 ad 1719 edita fuerant, in uſum Academiæ collecturum eſſe 33).

In duabus Facultatibus hoc anno creandi panegyris facta eſt; in Philoſophica die XVIII Junii, cum LXV viri juvenes artium liberalium Magiſtri crearentur; in Medica die II, menſis Nov. quo Medic. Licentiat. KILIAN STOBÆUS J. F. ſummis in ea Facultate honoribus decorabatur 34).

Quæ de horto Botanico excolendo anno proxime præterlapſo Cancellarius & Conſiſtorium Academicum inſtituerant, ea, additis nonnulis, quæ eam culturam ſpectarent, Regiis litteris, jam rata facta fuerunt. Permiſit enim Rex ſereniſſimus, ut XII operarii in uſum Academiæ aſſumerentur, qui ſingulo anno, idque æſtatis tempore, nulla conducta mercede, quoniam in tutela Academiæ eſſent, viginti & quattuor dies in horto laborarent. Qui operarii auxilio, ſi opus erat, eſſent ſex illis Academiæ excubitoribus, inter quos, ſi morte aut dimiſſione vacivitas eſſet, ex duodecim illis unus, qui in locum mortui aut demiſſi ſemper ſuccederet, eligeretur 35).

33) Prot. d. 2 Oct. § 3, p. 203.

34) Programmata G. HARMENS d. XVII Julii & 1 Nov.

35) Reg. Litt. d, 12 April.